

Življenje na Japonskem

OBIČAJI

in

TRADICIJA

Novo leto je bil od nekdaj zelo pomemben praznik na Japonskem, saj ciklično naznanja konec starega leta in pričetek novega. Od leta 1873 na Japonskem praznujejo novo leto po gregorijanskem koledarju, torej prvega januarja.

V tem obdobju, med prvim in tretjim januarjem, podjetja in tovarne ne obratujejo. Težko pričakovane proste dneve zato uslužbenci izkoristijo tako, da preživijo čas s svojo družino. S svojimi najbližjimi se družijo, skupaj pripravljajo praznične jedi in igrajo tradicionalne namizne igre ter obiščejo bližnja svetišča.

KANJI LETA

Vsako leto japonska Fundacija za testiranje znanja kitajskih pismenk določi kanji leta, torej eno pismenko, ki simbolično povzema dogodke in smernice iztekajočega se leta. Tega nato predstavi v templju *Kiyomizudera* v Kjotu dvanajstega decembra, ki je tudi uradno japonski dan kitajskih pismenk.

Za pismenko leta 2018 je fundacija izbrala kanji *zai* 災, ki pomeni nesrečo. S tem se je simbolično poklonila vsem žrtvam naravnih nesreč, ki so se leta 2018 pripetile na Japonskem. Med drugimi so to bili potresa v Osaki in na Hokkaidu in obilno deževje v zahodnih predelih Japonske.

BŌNENKAI 忘年会

Druženju ob koncu leta Japonci pravijo *bōnenkai*, ki pomeni druženje z namenom, da bi pozabili preteklo leto.

Tako prednovoletno zabavo navadno organizirajo v službah ali med prijatelji. Namen zabave je, da bi pozabili tegobe in nevspečnosti minulega leta in, da bi lahko v novo leto vstopili brez bremen, ki so jih le-te prinesle. *Bōnenkai* je lep primer organizirane zabave, ko se drugače stroga družbena hierarhija med uslužbenci in njihovimi nadrejenimi zabriše in s pomočjo alkohola omehča. Tej družbeni sproščenosti na Japonskem pravijo *bureiko*.

Bōnenkai izvira iz 15. stoletja, iz obdobja Muromachi (1338–1573), ko so se ob koncu leta zbrali, da bi si vzajemno izrekli zahvalo za podporo in sodelovanje v minulem letu. V tem obdobju so takšna druženja imenovali *nōkai*. Tekom časa pa so ime spremenili in v 18. stoletju se je že začel pojavljati današnji *bōnenkai*.

KŌHAKU UTA GASSEN

NHK *Kōhaku Uta Gassen* ali v prevodu »Tekmovanje rdeče in bele pesmi televizijske hiše NHK« je vsakoletno novoletno tekmovanje, del televizijskega programa na silvestrovo. Televizijska hiša NHK ga hkrati predvaja tako na svojih radijskih, kot televizijskih kanalih ter na svoji spletni strani. Tekmovanje se konča tik preden začnejo odštevati zadnje minute starega leta.

Tekmovanje je zasnovano tako, da rdeče barve zastopajo najbolj popularne ženske izvajalke minulega leta, bele barve pa moški izvajalci. Na koncu tekmovanja mora žirija, ki jo sestavljajo glasbeni sodniki in publika, odločiti zmagovalno skupino. Možnost za nastop na *Kōhaku* je privilegij, ki vsako leto doleti le skrbno izbrane izvajalce, ki so zaznamovali japonsko glasbeno sceno minulega leta. Sodelovanje je mogoče le z vabilom.

Veliko truda in pozornosti je namenjeno tudi sami koreografiji, vizualnemu izgledu in tehnično-vizualni podpori nastopajočih. Ker si to oddajo letno ogleda več milijonov ljudi, pomeni ta karierno prelomnico za vsakega izmed nastopajočih.

有村架純 特別企画
ふるさと

山も風も海の色も いちばん素直になれる場所

PRVI SONČNI VZHOD IN PRVE SANJE

Po starem ljudskem verovanju so Japonci verjeli, da božanstvo leta *Toshigami* nastopi s sončnim vzhodom prvega dne novega leta. Pred obdobjem Meiji (1868–1912) so Japonci pričakali prvi sončni vzhod v letu kar doma. V tem obdobju pa so se začeli zbirati v zgodnjih jutranjih urah na lokacijah kjer je sončni vzhod dobro viden, da bi ob občudovanju prvega vzhoda prosili za dobro žetev in srečo v novem letu. Mnogi še danes radi verjamejo, da jim bo prvo sonce v letu prineslo obilje in dobrobit v letu, ki se je začelo.

Poseben pomen so dajali tudi prvim sanjam v novem letu, za katere so verjeli, da napovedujejo prihodnost in usodo tistega, ki jih je sanjal. Ker se mnogi odločijo, da enaintrideseti december prebedijo, so zato prve sanje največkrat zabeležene v noči s prvega na drugi januar.

Tradicionalno velja, da bodo tisti, ki sanjajo goro Fuji, sokola ali jajčevca imeli največ sreče v tem letu. Gora Fuji je najvišja in ena lepših gora na Japonskem in simbolizira uresničenje zastavljenih ciljev. Sokol, ki leti visoko na nebu, prinaša srečo tistemu, ki ga sanja. Jajčevca pa zaradi igre besed *nasu* »jajčevca« in *nasu* »uspeh«, pomeni uspešno doseganje visokih ciljev, kot so na primer rojstvo otroka, bogastvo itd.

KAKIZOME

Drugega januarja se na Japonskem tradicionalno s kaligrafijo zapisuje prve besede v letu. To dejanje imenujejo *kakizome* ali »prvi zapis«. Črnilo, ki ga pri tem uporabijo, zmešajo z vodo iz prav posebnega izvira vode, ki velja za svetega.

Nekdaj so za *kakizome* izbirali verze japonske ali kitajske poezije, ki so vsebovali besede za srečo ali fraze za dolgo življenje, pomlad in večno mladost. Današnji Japonci pa se raje odločajo za eno pismenko, ki ima pozitiven pomen ali pa lahko pomeni odločitev, za izpolnitev katere se bodo trudili tekom celega leta. Navadno učenci vse do konca srednje šole *kakizome* pišejo kar v šoli, med uro kaligrafije.

Kot veleva običaj, se več tisoč profesionalnih kaligrafov petega januarja vsako leto javnosti na očeh zbere v tokijski hali *Nippon Budokan*, kjer organizirajo velik kaligrafski dogodek posvečen prav *kakizome*.

SHINNENKAI

je prvo druženje v letu, ki v dobesednem prevodu pomeni »novoletno druženje«. Podobno kot *bōnenkai*, se tudi ob praznovanju *shinnenkai* skupaj zberejo kolegi iz službe ali prijatelji in z žlahtno riževo kapljico nazdravijo letu, ki se je pravkar začelo. Ravno tako ni nenavadno, da *shinnenkai* organizirajo podjetja za svoje uslužbence, da bi si obljubili zvestobo, zastavili nove cilje in izmenjali obljube, da se bodo tudi v tem letu trudili za dobrobit podjetja.

Včasih na zabavah *shinnenkai* po običaju *mochitsuki* izdelujejo *mochi*, jed iz lepljivega riža sladkobnega okusa, ali pa zabavo pričnejo z odpiranjem sode v kateremu se nahaja sake, čemur pravijo *kagami biraki*.

HATSUURI in FUKUBUKURO

Za vse strastne nakupovalce in ljubitelje trgovskih centrov so novoletni popusti *hatsuuri* idealna priložnost, da kupijo najboljše materialne dobrine nekoliko ceneje. Popusti trajajo od prvega do tretjega januarja, včasih pa jih podaljšajo do sedmega januarja ali dlje. Z razliko od običajnih popustov je v času *hatsuuri* mogoče kupiti tudi *fukubukuro*. Kupci sicer dobijo izdelke, ki so vredni več kolikor bodo za vrečko plačali (tudi do 50% ceneje), vendar je vsebina vrečke presenečenje. Trgovci v vrečke različnih cenovnih skupin zberejo izdelke, ki so jim ostali iz preteklega leta, kar izvira iz japonskega pregovora, da je sreča v ostankih. Več tisoč strank zato po več ur čaka pred vrati svoje najljubše trgovine, da že prve dni v letu ugotovijo kakšna sreča se jim obeta tekom novega leta. Njihova usoda pa bo odločena, ko bodo videli kateri izdelek njim ljube, a drage blagovne znamke, se je skrival v ravno kar kupljeni *fukubukuro*. Najhitreje se prodajo *fukubukure* za deset tisoč jenov, če se v njih nahaja predmet, ki je običajno vreden sto tisoč jenov. Te statistično razprodajo v dveh minutah in šestnajstih sekundah.

POSTCARD

JNP 21-9

NOVOLETNE VOŠČILNICE NENGAJŌ

Nengajō so voščilnice, katere Japonci za novo leto pošljejo sorodnikom in prijateljem, ki živijo daleč stran, pri čemer pošta poskrbi, da so pravočasno oddane voščilnice dostavljene 1. januarja. Tradicionalno je bil namen teh voščilnic sporočiti tistim, s katerimi niso imeli stikov, da so živi in zdravi. Na voščilnicah je velikokrat upodobljena žival kitajskega horoskopa, v katere leto vstopamo (2019 bo leto prašiča), ali podobni popularni motivi. Vsaka voščilnica je hkrati srečka, saj ima natisnjene številke, katere žrebajo sredi januarja, nagrajenci pa dobijo vozovnice ali elektroniko. Če se je v preteklem letu družini pripetila smrt, družina pošlje razglednico *mochū hagaki*, s katero opomni sorodnike, naj iz spoštovanja ne pošiljajo noveleth voščilnic. Mediji poročajo o splošnem zatonu pošiljanja voščilnic *nengajō* družinskim članom, prijateljem in znancem, zaradi obsežnih priprav (pisanje na roko), pri čemer niti ni nujno, da jim bo naslovnik voščilnico vrnil oziroma jo bo vrnil zaradi družbene dolžnosti. Na opuščanje te navade vpliva tudi sodobna tehnologija.

© 1976, 2018 SANRIO CO., LTD.
 著作権 © サンリオ株式会社

Sanrio
 JAPAN

AMULET IN TALISMAN OMAMORI

Omamori so najbolj priljubljeni v času novega leta in sprejemnih izpitov. Kupiti jih je mogoče tako v šintoističnih svetiščih kot v budističnih templjih. Sprva je bila njihova funkcija zagotavljanje različnih vrst zaščite (amulet), kasneje se je razvilo veliko različnih vrst *omamori*, ki hkrati prinašajo srečo (talisman). Japonci pisane *omamori*je nosijo v žepih, v denarnici, kot obesek na telefonu ali na torbici, jih preprosto obesijo na zid ali pospravijo kam drugam. *Omamori* vsebuje molitev, ki je spravljen v svileni vrečki, zavezani z lično vrvico. Ne smemo ga odpreti, saj bi s tem izpustili molitev in bi *omamori* tako izgubil svojo funkcijo. Če se *omamori* obrabi, je to samo znak, da je osebo obvaroval pred bremenom, sicer pa je uporaben približno eno leto oziroma dokler ni bil izpolnjen njegov namen. Takrat naj bi se ga vrnilo v tempelj ali svetišče kjer je bil kupljen, da ga uničijo v svetem ognju. Najbolj priljubljeni so *omamori* za uspeh, denar, obvarovanje pred zli duhovi, učenje, zaščito v prometu, ljubezen in srečo.

ŽEPNINA OTOSHIDAMA

Eden izmed novoletnih običajev je žepnina, ki jo dajo odrasli (stari starši, starši, tete in strici) otrokom, tako imenovana *otoshidama*. Ime *otoshidama* izvira iz poimenovanja riževe tortice *mochi*, ki so jo darovali bogu novega leta in je predstavljala njegov duh. Kdor jo je pojedel, je dobil božansko moč. V obdobju Edo (1603–1868) je riževe tortice začel zamenjevati denar. Denar predajo v manjši dekorativni kuverti *pochibukuro*, znesek pa je odvisen od starosti otroka, od 5 pa tudi do 100 evrov. Po navadi se *otoshidama* predaja med prvim in tretjim januarjem oziroma se izjemoma kasneje pošlje po pošti. S tem, ko odrasli dajo otrokom *otoshidamo*, jim izkažejo spoštovanje in jih hkrati učijo ravnanja z denarjem.

NOVOLETNE IGRE

Novo leto na Japonskem je praznik, ki ga večina družin preživi skupaj tako, da pripravljajo riževe tortice *mochi*, se odpravijo v svetišče in igrajo družabne igre. Mnoge tradicionalne igre se zlasti v večjih mestih opuščajo, zato je novo leto priložnost, ko starši otroke učijo teh iger in se tako spomnijo ter ohranjajo svojo kulturno dediščino.

IGRA S KARTAMI KARUTA

Karuta je ena izmed najbolj priljubljenih iger s kartami. Zahteva poznavanje japonskega jezika in kulture. Igralci tekmujejo kdo bo najprej našel karto. Karte so lahko različne, od preprostejših s slikami pa do tistih, za katere je potrebno poznavanje poezije, saj igralci iščejo karto na kateri je verz poezije, ki jo napovedovalec bere.

VRTAVKE KOMA

Priljubljena igra na japonskem so tudi vrtavke *koma*. So različnih velikosti in barv. Igralci tekmujejo čigava vrtavka se bo vrtela dlje časa. Igra z vrtavkami je postala tradicionalna novoletna igra, ker so trgovci spodbujali prodajo teh igrač pozimi, saj je preostali del leta, ko je vreme ugodnejše, omogočal veliko drugih iger in stvari, ki so jih ljudje počeli. Tradicijo je potrdila tradicionalna pesem *Oshōgatsu* (novo leto), kjer sta igranje z vrtavkami in spuščanje zmajev predstavljeni kot novoletni aktivnosti.

ZMAJ TAKO

Eden izmed razlogov, zakaj je spuščanje zmajev tradicionalna igra ob novem letu je njena omemba v pesmi *Oshōgatsu*. Kot novoletna aktivnost pa se je v zgodovini uveljavila konec obdobja Edo (1603–1868), ko je Tokugawa šoguna omejil spuščanje zmajev le na novo leto, saj je takrat potovalo manj fevdalnih gospodarjev in aristokratov, na katere bi zmaji lahko padli. Poleg tega je novo leto poseben čas, zato so to aktivnost dovolili tudi navadnim ljudem.

IGRA FUKUWARAI

Fukuwarai je igra za vse generacije. Po navadi jo igrajo na novoletnih zabavah *shinnenkai*. Igralci z zavezanimi očmi poskušajo prilepiti nos, usta, oči in ušesa na narisan, prazen obraz, končni rezultat pa je lahko zelo zabaven.

NAMIZNA IGRA SOGOROKU

Sogoroku je namizna igra, podobna igram backgammon ali kače in lestve. Razplet je odvisen povsem od naključja, saj se igralci lahko premaknejo le za toliko mest, kolikor jim pripada ob metu kocke. Ker so ob igranju večkrat stavili na izid, je japonska vlada v 7. in 8. stoletju igro celo prepovedala. Razvili so tudi računalniške igre, ki temeljijo na *sugoroku*.

IGRA HANETSUKI

Hanetsuki je igra, podobna badmintonu, ki so jo tradicionalno igrala dekleta za novo leto. Igralec uporablja leseno deščico oziroma lopar *hagoita*. Sicer pa lahko *hanetsuki* igrajo vsi, s podajanjem perjanice (*hane*) v paru, pri čemer tistega, ki perjanico zgreši, doleti kazen, na primer, nasprotnik ga lahko poslika s črnilom. Ker perjanica spominja na kačjega pastirja, ki se prehranjuje s komarji, verjamejo, da dalj časa ko bosta igralca uspeta obdržati perjanico v zraku, bolj bosta v naslednjem letu zaščiteni pred komarji. Igralec lahko igra tudi sam, tako da poskuša čim dlje časa odbijati perjanico v zrak. *Hagoita* je po navadi pisanih barv, okrašena z različnimi motivi, med katerimi so priljubljeni motivi *kabuki* gledališča. Ker igra *hanetsuki* ni več tako zelo popularna, kot je bila, in ker so nekatere *hagoite* zelo lepo okrašene, jih kupujejo tudi samo za okras.

NOVOLETNA OKRASITEV

JAPONSKIH DOMOV

Domove na Japonskem okrašujejo nekoliko pred novim letom, vendar pred 31. decembrom, saj okraševanje v zadnji minuti privablja nesrečo. Izogniti se je potrebno okraševanju 29. decembra, saj številka devet v japonščini pomeni trpljenje. Najprimernejši dan je 28. december. Pred pričetkom okraševanja je obvezno veliko čiščenje *ōsōji*, s katerim se izreče dobrodošlica novemu letu in v dom privabi čistoča. Predstavljamo tri najpogostejše tradicionalne novoletne okrasitve japonskih domov. Novoletno okrasitev se odstrani 7. januarja, saj naj bi ta dan novoletno božanstvo zapustilo naš svet.

KAGAMI-MOCHI je ena izmed tradicionalnih novoletnih okrasitev. Na stojalu, ki naj bi v prihodnjem letu varovalo pred požari, sta eno na drugo postavljeni različno veliki riževi tortici (*mochi*), na vrhu pa še *daidai* (grenka vrsta pomaranče), ki jo danes zamenjuje mandarina. Vse skupaj je lahko shranjeno v plastiki, ki ohranja svežino, dokler se 11. januarja *kagami-mochi* odpre (*kagami-biraki*) in poje.

SHIMEKAZARI obesijo na vhodna vrata domov, lahko ga pa najdemo tudi nad vhodi trgovin in ostalih poslovnih objektov. Sestavljata ga slamnata vrvi in *daidai* (vrsta grenke pomaranče / stari japonski izraz za oranžno barvo). Idejna zasnova te okrasitve se nanaša na slamnato vrvi *shime nawa*, ki je izobešena na robu svetišč ali nad vhodom in označuje sveto območje.

KADOMATSU je tradicionalna novoletna okrasitev iz bambusovih ali borovih poganjkov ali poganjkov slivovih dreves, ki je v parih postavljena pred vrata oziroma vhod. Pari ponazarjajo moškega in žensko. *Kadomatsu* izvira iz šintoističnega prepričanja, da bogovi prebivajo v drevesih, zato s to okrasitvijo izrečejo dobrodošlico božanstvu *Toshigami*, 7. januarja pa božanstvo izpustijo z zažigom. S postavitvijo *kadomatsu* okrasja prosijo za dobro letino, kar se navezuje na dejstvo, da je Japonska tradicionalno bila agrarna družba. Posamezni *kadomatsu* naredijo iz treh različno visokih bambusovih poganjkov, ki predstavljajo nebesa, človeštvo in zemljo. Aranžma je zvezan z dekoracijo iz slame.

NOVOLETNI TURIZEM

Čeprav praznujejo Japonci od leta 1873 dalje novo leto po gregorijanskem koledarju, se je do danes ohranila tradicionalna vrednost praznika novega leta še iz časov, ko so šteli dneve po luninem koledarju. Zaključek leta in začetek novega predstavlja zato za Japonce prav posebno obdobje, saj je to čas, ko se zahvalijo ljudem s katerimi so sodelovali v preteklem letu in začnejo na novo v krogu najbližjih in z najboljšimi željami.

Ker se večina Japoncev v tem obdobju odpravi v svoje rojstne kraje, se zdijo velemesta, kot je na primer Tokio, skoraj kot mesta duhov.

V tem času imajo prav poseben pomen poštarji, ki namesto Dedka Mraza na večer enaintridesetega decembra in do jutra prvega januarja raznosijo milijone novoletnih voščilnic v vse domove na Japonskem. Japonci si imajo namreč navado voščiti šele, ko se je leto že pričelo.

HATSUMŌDE

Hatsumōde je prva molitev v novem letu, ki jo Japonci opravijo v šintoističnem svetišču ali v budističnem templju. Svetišče in tempelj predstavljata Japoncem sveti prostor, kamor se pridejo obredno očistiti zadnje dni v starem letu in zaprositi za dobrobit v letu, ki se je začelo. Templji pa lovijo zadnje minute zadnjega dne v letu, da bi sto osemkrat udarili na svoje zvonove in s tem simbolično pregnali sto osem zemeljskih želja, ki vežejo ljudi na svoje tuzemsko življenje.

V svetiščih in templjih je mogoče kupiti tudi zaščitne amulete imenovane *omamori*, ki vas bodo varovali vse leto. Japonci pa se ob posebnih priložnostih, kakršna je tudi *hatsumōde*, radi oblečejo v svoje tradicionalno oblačilo kimono. Časovni interval v katerem je mogoče opraviti *hatsumōde* je med prvim in sedmim januarjem.

SVETIŠČE MEIJI JINGU

V središču Tokia, v predelu Shibuya ob parku Yoyogi, se nahaja šintoistično svetišče Meiji jingu, ki je posvečeno prvemu cesarju in prvi cesarici moderne Japonske iz obdobja Meiji (1852–1912). Postavili so ga leta 1920, v čast cesarju in njegovi soprogi, ki sta uspešno izpeljala restavracijo dežele in postavila temelje za modernizacijo Japonske na prehodu iz njenega srednjega veka v tehnološko napredno družbo. Zaradi bombnega napada, ki je svetišče porušilo, so ga ponovno zgradili leta 1958.

V svetišču so posebej vredni ogleda zakladnica, kjer si je mogoče ogledati predmete z dvora in notranji vrt. Svetišče Meiji jingu v zavetju več deset tisočih dreves parka Yoyogi nudi zatočišče pred velemestnim vrvežem. Prve dni v januarju, ko se začne novo leto, svetišče obišče na milijone ljudi, ki prosijo za srečo in zaščito v letu, ki se je pravkar začelo.

SVETIŠČE KITANO TENMANGU

Podobno kot je na vzhodu japonske za prvo molitev *hatsumōde* priljubljeno svetišče Meiji jingu, se zahodni Japonci v ta namen največkrat odločajo za obisk svetišča Kitano tenmangu, ki se nahaja v Kjotu. Svetišče je bilo zgrajeno leta 947 v čast velikemu poetu in učenjaku Sugawara no Michizane, poznanemu tudi kot Tenjin. Svetišče Kitano tenmangu slovi po svoji izdelani arhitekturni formi, vrtom s slivovimi drevesi in zbirko pomembnih zgodovinskih artefaktov. Danes velja Tenjin za zaščitnika študentov in šolarjev, ki se tekom šolskega leta večkrat obračajo nanj in ga prosijo za zaščito v času izpitnega obdobja. Ni naključje, da so namesto češnjevih tu posadili slivova drevesa. Sugawara no Michizane je bil namreč njihov ljubitelj in jih je v svoji poeziji večkrat opeval. Vsako leto 25. februarja v spomin na tega učenjaka priredijo festival cvetočih sliv ter čajni obred.

RIBJA TRŽNICA TOYOSU

Vsako leto 5. januarja priredijo na Japonskem na največji ribji tržnici na svetu prvo javno dražbo tun v novem letu, ki jo imenujejo *hatsuzeri*. Po trinosemdesetih letih so znamenito japonsko ribjo tržnico imenovano Tsukiji prestavili na novo lokacijo Toyosu. Januarja 2019 bo novoletna licitacija *hatsuzeri* prvič potekala prav tu. Najbolj kakovostne tune dosegajo na taki dražbi ceno tudi po več sto tisoč evrov. Vsako jutro odprejo tržnico ob 4.30 uri in čeprav je mogoče tam kupovati le do 10. ure, pa so tržnica in restavracije, ki se tu nahajajo, odprte do večernih ur. Tako kot je bilo mogoče na ribji tržnici Tsukiji najti prav vse dragulje morja, tako bodo tudi na tržnici Toyosu nadaljevali tradicijo predhodnice in kupcem ter obiskovalcem ponudili kar najbolj pester izbor morskih dobrin.

NOVOLETNA

KULINARIKA

AJDOVI REZANCI ZA SLOVO OD STAREGA IN SREČO V NOVEM LETU

Toshi-koshi soba je jed iz ajdovih rezancev, ki se, odvisno od prefekture in navad, je enaintridesetega decembra ali prvega januarja. *Soba* so čvrsti in obenem lahko lomljivi rezanci, zato ponazarjajo prelom med starim in novim letom, obenem pa njihova dolžina simbolizira dolgo in zdravo življenje. *Soba* ponazarja tudi vzdržljivost, saj je mogoče ajdo gojiti tudi v zelo težkih naravnih pogojih. Kljub temu da *toshi-koshi* 年越し v dobesednem prevodu pomeni *prestopiti leto*, *sobe* nikakor ni priporočljivo jesti točno opolnoči, saj na ta način težave lanskega leta prenesemo v novo leto.

HRANA OSECHI

Natančno oblikovane in estetsko razporejene, raznobarvne jedi vseh vrst se imenujejo *osechi ryōri* in so shranjene v večnadstropnih lakiranih škatlicah *jūbako*. Tradicija izvira iz obdobja Heian (794–1185), ko je bilo v prazničnih dneh po novem letu hrano prepovedano pripravljati s pomočjo ognja. V preteklosti so *osechi ryōri* večinoma pripravljali iz kuhane zelenjave, sojine omake in mirina, sladkega riževega vina za kuhanje, danes pa se v škatlicah znajde že marsikatera jed.

Vsaka jed v *jūbako* ima simboličen pomen, ki izraža prošnjo letnemu božanstvu *Toshigami* v novem letu. Vsebina in razporeditev jedi v *jūbako* se razlikuje od prefekture do prefekture. Obstaja pa vendarle nekaj ustaljenih jedi, kot so kuhani črni sojini fižolčki *kuromame*, ki predstavljajo prošnjo za zdravje, ali posušene ribice *tadzuki* oziroma *gomame*, ki predstavljajo prošnjo za dobro letino, saj se lahko beseda *gomame* s pismenkami napiše 五万米 (*petdeset tisoč riževih zm*). Ikre slanika *kazunoko* simbolizirajo blaginjo potomcev, pire iz sladkega krompirja in kostanja *kuri kinton* pa bogastvo. Čeprav je v škatlicah veliko tradicionalnih jedi, s katerimi se je mogoče obrniti k božanstvu in ga zaprositi za dobro leto, je danes v njih mogoče poleg najti tudi zahodne jedi. Tradicionalno so se jedi *osechi ryōri* pripravljale doma, medtem ko jih je danes mogoče kupiti v vsakem supermarketu, kjer jih dopolnijo tudi z različnimi zabavnimi motivi, kot so Hello Kitty ali Minioni.

ZELIŠČNI SAKE O-TOSO

Zeliščni sake *otoso* je pijača, ki izvira iz Kitajske dinastije Tang (618–907), in je preko stikov med dvorjani prišla na Japonsko v obdobju Heian (794–1185). Čeprav je *otoso* dolgo veljal za sake dvorjanov, pa se je v obdobju Edo (1603–1867) razširil tudi med ljudstvo, saj so mešanico zelišč za pripravo sakeja *otoso* lekarnarji kot novoletno darilo podarjali svojim strankam.

Mešanico zelišč imenovano *tososan*, ki vsebuje cimet, japonski poper *sansho*, rabarbaro ter nekaj nam manj znanih začimb, kot so *okera*, *kikyo* in druge, namočimo v sake ali mirin za nekaj ur. Mešanica z mirinom je malce bolj sladka, s sakejem pa močnejša in bolj grenka. Čajni set za pitje sakeja *otoso* sestavljajo čajnik in tri skodelice različnih velikosti imenovane *sakazuki*, iz katerih v vrstnem redu od najmanjše do največje pijejo vsi člani člani družine, začeni s najmlajšim. Zeliščni sake *otoso*, ki simbolizira obrambo pred nalezljivimi boleznimi in prehladi ter v gospodinjstvo privablja mir, postrežemo skupaj z jedmi *osechi* ob praznovanju novega leta.

MOCHI

Riž je na Japonskem glavno prehransko živilo, ki ima v japonski družbi posebno mesto saj pravijo, da krepi vitalnost. Mnogi so zato menja, da iz riža pridelan alkohol in strjene riževe tortice *mochi* vsebujejo posebno življenjsko moč. *Mochi*, riževe tortice iz posebne vrste riža imenovanega *mochigome*, se ponavadi jedo le ob posebnih priložnostih, kot so novo leto, ko se pripravlja *kagami mochi*, praznik deklic, ko se je *hishi mochi* in ob dnevu otrok, ko postrežejo s slavnostno jedjo *kashiwa mochi*. O priljubljenosti *mochija*, ki je sam po sebi nepredstavljivo enostavna jed, saj vsebuje le riž, vodo in zračne mehurčke, pričajo tudi številni načini priprave jedi z *mochijem*, saj je lahko trd ali mehek, sladica ali slan prigrizek, samostojna jed, dodatek k juhi, pečen na žaru, itd.

Japonci verjamejo, da bo njihove hiše za novo leto obiskalo božanstvo *Toshigami*, ki hišo očisti in ji da novo življenjsko moč. To novo življenjsko moč upodablja *kagami mochi*, ki naj bi služil tudi kot lepljiva pasta, v katero se *Toshigami* ujame. Ko se *mochi* strdi, ga glava družine porazdeli med družinske člane, ki ga zaužijejo in tako vsrkajo moč, ki jo potrebujejo za naslednje leto.

OBIČAJ MOCHITSUKI 餅つき

Mnoge šege in navade, ki so povezane z rižem, so odraz tega kako zelo pomembno je to živilo v prehrani Japoncev. Ena izmed teh navad je *mochitsuki*.

Novo leto, kot ena pomembnejših prelomnic v koledarskem letu na Japonskem, ko je bolj kot vse pomembno preživljanje časa z družino, zaznamuje *mochitsuki*, poseben običaj, ko ljudje sami pripravljajo *mochi*. *Mochitsuki* se izvaja le ob posebnih priložnostih, saj je za to opravilo potrebna skupina ljudi, ki med seboj sodelujejo in se skupaj veselijo.

Kljub temu, da natančna letnica izvora običaja ni znana, pa so zaradi odkritij parnih posod podobnih tistim, ki so še danes v uporabi za izdelavo *mochija*, nekateri znanstveniki mnenja, da bi lahko *mochitsuki* izviral iz obdobja Kofun (300–538). Sam običaj pa naj bi postal priljubljen in se razširil po Japonski v obdobju Heian (749–1185).

Mochitsuki po navadi traja ves dan. Poseben riž, ki je namenjen izdelavi mochia, na predvečer dogodka namočijo. Naslednje jutro ga skuhamo na pari v posebnih posodah imenovanih *seiro*. Ko je pripravljen, ga stresejo v leseno, kameno ali betonsko posodo *usu* in ga s posebnim lesenim kladivom *kine* stolčejo v testo.

Priprava riževega testa zahteva usklajeno delovanje vsaj dveh oseb – enega, ki zamahuje z lesenim kladivom in enega, ki med vsakim udarcem kladiva z rokami navlaži testo in ga obrne. Obračalec med vsakim udarcem vzkligne »yoisho« ali kakšen drug podoben izraz, ki pomaga vzdrževati ritem tolčenja in obračanja.

Iz tako pripravljenega mehkega testa oblikujejo manjše kroglice za takojšnje zaužitje, večje okrogle tortice uporabijo za kagami mochi ali pa testo razvaljajo na debelino enega centimetra, ga posušijo, razrežejo na koščke *kirimochi* in shranijo za kasnejšo uporabo v juhah in drugih jedeh. Manjšim kroglicam, ki so namenjene takojšnjemu zaužitju lahko dodajo moko iz praženih sojinih fižolov kinako, sladko pasto anko iz rdečega fižola adzuki, naribano japonsko redkev daikon s sojino omako in mnoge druge okuse, ki jih izbirajo tudi glede na letne čase.

Uredniški odbor Sanja Paradiž, Darja Hrvatín, Sara Naraglav, Reiko Sugiura, Sayaka Yamashita

Oblikovanje Sanja Paradiž

Uporabljene fotografije niso last Veleposlaništva Japonske v Sloveniji.